

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SEPTEMBER 5 • 2016

Den senmedeltida penningen
– perioden 1364–1439

Kung Albrekts tudelade skägg
– medeltida mode på mynt

Ett hundraårigt konvolut med
numismatiskt innehåll

Nytt kungligt
jubileumsminnestecken

En betydande myntsamling

Mandelgrenpriset 2016 till
fotografen Gabriel Hildebrand

Nya sedlar och mynt
den 3 oktober!

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 × 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 × 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 × 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 × 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 × 105
mm
1 200 kr

1/1 helsida
151 × 214 mm
2 000 kr

2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr

4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2016

Annonser på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se

Annonser som inte är förenliga med SNF:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 5 • 2016

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
Den senmedeltida penningen — perioden 1364–1439	104–106
Dukat från 1734 hos Schulman B. V.	106
Nytt kungligt jubileumsminnestecken	107
Ur Märta Helena Reenstiernas dagbok den 22 juli 1796	107
Betraktelser kring kung Albrekts tid och hans tudelade skägg — medeltida mode på mynt	108–109
Ett hundraårigt konvolut med numismatiskt innehåll	110–112
En betydande myntsamling [Lars-Erik Boman]	113–116
Myntrariteter	117
Nya sedlar och mynt den 3 oktober!	119

FASTA RUBRIKER

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF	118
SNF:S FÖRENINGSKVÄLLAR	118
PERSONALIA. Mandelgrenpriset 2016 till fotografen Gabriel Hildebrand	120–121
FÖRELÄSNINGAR	121
PRESSKLIPP 1907. Har ni händelsevis en 1-krona från 1878?	122
AUKTIONER & MÄSSOR	122
LITTERATUR TILL FÖRSÄLJNING HOS SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN	126

OMSLAG

Kung Carl XVI Gustafs jubileumsminnestecken med anledning av hans 70-årsdag. Sådana utgör en slags personlig hedersgåva och tilldelas i regel kungliga anförvanter och släktingar, medlemmar av hovet, högre ämbetsmän och officerare. Minnestecknet tilldelades Kungahusets medlemmar, tjänstgörande vid Hovstaten samt gästerna vid festligheterna den 29–30 april 2016 på Stockholms slott. Det nya minnestecknet presenteras av Tom Bergroth på sidan 107.

FOTO: KUNGL. MAJ:TS ORDEN / TOM BERGROTH.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98

Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
Fax 08 - 667 07 71
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvar inte för ej beställt
material. Texter och bilder i SNT lagras
elektroniskt och publiceras som pdf på
föreningens hemsida. Den som sänder
material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 – 2015 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

HÖSTEN 2016

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses både i samband med föredrag och under enklare former, alltid med ämnet numismatik.

VISST ÄR DET LITE FRESTANDE att föra en av våra penningar med krönt huvud till drottning Margareta? Hon kom till makten år 1389 efter att ha fördrivit Albrekt av Mecklenburg från Sveriges tron. I sju år var hon ensam regent. Varför skulle just hon, den mäktiga, ha avstått från att ge ut egna mynt, åtminstone penningar? Ja, varför eller varför inte. Kjell Holmberg tar upp frågan så smått i fortsättningen på sin introduktionsserie över den medeltida myntningen i Sverige.

SEPTEMBER

28 Föreningskväll med föredrag av bibliotekarie Annika Eriksson
Plats Banérgatan 17

18.00 FÖREDRAG. *Den rara boksamlingen på Kungl. Myntkabinettet.* Föredraget handlar om katalogiseringsprojektet som Vitterhetsakademiens bibliotek bedrev under 2015. Bibliotekarie Annika Eriksson berättar om katalogisering av äldre tryck och hur man söker dessa i LIBRIS och Vitterhetsakademiens biblioteks katalog VITALIS. Se hennes artikel i SNT 2016:4. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

OKTOBER

26 Föreningskväll
Plats Banérgatan 17

18.00 DISKUSSIONSAFTON. Tag med er ett numismatiskt ämne som ni vill ta upp till diskussion eller ett föremål som ni vill berätta om. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

DECEMBER

7 Julfest
Plats Banérgatan 17

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter och julgodis. En mindre julauktion kommer att genomföras med enklare material ur Sven Svenssons samlingar. Någon förteckning kommer inte att utsändas i förväg. Kontant betalning vid auktionstillfället.

Välkomna!

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76

Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16

Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna

Hemsida: www.numismatik.se

SNT finns på Facebook

Den senmedeltida penningen — perioden 1364–1439

Av Kjell Holmberg

Detalj av drottning Margaretas sarkofag i Roskilde domkyrka.

FOTO FRÅN WIKIPEDIA.

Den senmedeltida penningen 1364–1520

Under kung Albrekt av Mecklenburg (1364–1389) introducerades omkring år 1370 en närmast högre nominal än penningen i det svenska medeltida myntsystemet, nämligen örtugen. Denna kom successivt att ersätta penningen som det viktigaste myntet under det kommande seklet. Halvörtugen introducerades först 1478.

Parallellt med örtugsmyntningen fortsatte man att utge penningar i form av brakteater. Penningarnas principiella utseende standardiserades under denna period, vilket har gett upphov till vissa utmaningar beträffande dateringen av dem.

Dessa små anonyma mynt utgavs alltså parallellt med de högre valörerna örtug och halvörtug från sent 1300- respektive 1400-tal till tidigt 1500-tal. Professor Brita Malmers forskning, publicerade i *Den senmedeltida penningen i Sverige* år 1980,

Albrekt av Mecklenburgs regeringstid varade 1364–1389 – en lång tid om man betänker att han och hans inflytelserika landsmän, tyskarna, var omåttligt impopulära. Hans far var hertig Albrekt den äldre av Mecklenburg, hans mor Magnus Erikssons syster Eufemia. Hertigen och andra tyskar ägde län, gods och gårdar som tagits från kungens motståndare i Sverige.

Albrekt fördrevs när drottning Margareta tog makten över hela Norden 1389. Hon var ensam regerande unionsdrottning fram till 1396. Margaretas syster Ingeborg var gift med Albrekt av Mecklenburgs bror Henrik. Deras dotter Maria och Vratislav VII av Pommern-Stolp hade en son vid namn Bogislav. Margaretas egen son, Olav, hade avlidit 1387. Redan året därpå adopterade hon Bogislav.

År 1396 valdes 15-åriga Bogislav till kung under namnet Erik men med Margareta som förmyndare. Erik av Pommern avsattes som kung i Sverige 1439, varefter han levde som sjörövare på Gotland.

Det är om dessa två kungars, Albrekt och Erik, myntning samt den eventuella frånvaron av drottning Margaretas, som Kjell Holmberg här fortsätter sin berättelse om den medeltida myntningen av penningar.

MGL

etablerar en grov kronologi för dessa mynt. Malmers underlag är dels haltanalyser, dels myntens förekomst i myntfynden. Malmers resultat redovisas som sannolika tidpunkter eller tidsintervall för de olika varianterna av dessa mynt. Den mer komplexa frågeställningen kring attribuering till myntherrar lämnas huvudsakligen öppen. Under denna tidsperiod sjunker silverhalten successivt från cirka 8 lod (8 sextondelar, eller 50%) ned till endast 3 lod (18,75%) i början av 1500-talet.

Rent generellt kan man notera att såväl det bevarade myntmaterialet som de kända myntförordningarna från denna tid (Stockholm 1449, 1478, 1497 och Västerås 1480) styrker tesen att när man myntade på en viss myntort slog man i normalfallet både örtugar/halvörtugar och penningar. Undantag från denna regel kan naturligtvis finnas för myntorter och/eller myntherrar med mycket obetydlig myntning under kortare tid men knappast i de fall där myntningen var av större omfattning.

Här och i kommande SNT presenteras förslag till en mer exakt datering och attribuering till myntorter och myntherrar för de senmedeltida penningarna. För vissa varianter, speciellt för huvuddelen av penningarna med bokstav, är attribueringarna numera ganska säkerställda, medan en stor del av penningarna med krönt huvud är betydligt knepigare att med säkerhet koppla till en specifik myntherre. Det kan inte nog betonas att attribueringarna av de sistnämnda i några fall är osäkra. Notera också att det finns ett flertal varianter av penningar med krönt huvud som utelämnats i beskrivningen.

- Penningar med krönt huvud är präglade i Stockholm.
- Penningar med krönt S är slagna i Söderköping.
- Penningar med A, med eller utan krona över bokstaven, associeras till myntverken i Västerås eller Åbo.
- Penningar med krönt E är slagna i Kalmar. Associationen E–Kalmar är känd på mynt under hela senmedeltiden.

1–4. Penningar med krönt huvud.
1. Erik Eriksson, 2–3. Valdemar.
4. Magnus Eriksson.

5–7. Albrekt av Mecklenburgs penningar
från Stockholm.
Notera speciellt det tudelade skägget på fig. 6.

• Penningar med krönt L är slagna i Lödöse. Mynttypen är extremt sällsynt och behandlas inte nedan.

Dessa penningar utgör ett fascinerande material för såväl forskning som samlande, även om mynt tillhörande denna grupp definitivt inte hör till de allra lättaste att bestämma. Men övning ger färdighet och med tiden infinner sig en känsla för stil och detaljer som gör att man ganska snabbt identifierar och daterar dessa mynt.

I de tidigare artiklarna om den medeltida myntningen i SNT i år har jag försökt att undvika kryptiska litteraturreferenser och benämningar så långt som möjligt. I denna artikel är det dock inte möjligt att fullt ut följa denna princip. Den som finner dessa penningar intressanta bör därför införskaffa Brita Malmers bok (se nedan), ty referenserna hör primärt till denna publikation.

"Preludium"

Som ett led i normeringen av penningarnas utförande introducerades penningar med krönte bokstäver under Albrekt. Men beträffande penningarna med krönt huvud finns även en förhistoria som också behöver sammanfattas.

Att symboliskt visa myntherren, normalt kungen, på mynt är ju en tradition som i Sverige börjar med Olof Skötkonung och som fortfarande gäller. Från tidig medeltid finns ett flertal brakteatpräglingar från Knut Eriksson och framåt med detta motivval; ett fåtal med inskrift, men de flesta anonyma och rent generellt med ett högst varierat utförande.

Under senare delen av Erik Erikssons andra regeringsperiod introducerades emellertid en penning som kom att utgöra prototypen till den

senmedeltida penningmyntningen i Stockholm. Myntet, som är extremt sällsynt, har i Lagerqvists referensverk 1970 benämningen LL XV:2. Endast cirka tio exemplar har bevarats till våra dagar. Efterföljande regent, kung Valdemar, lät utmynta ett principiellt likartat mynt i mycket stor volym (LL XVII:1–2). År 1275 avbröts denna myntning och under Magnus Ladulås normerades penningarnas motiv, varvid samtliga får bokstaven M som centralmotiv.

Runt 1290 övergick man sedan till att prägla tvåsidiga penningar. Några olika typer avlöste varandra fram till 1354, då man åter började prägla brakteater. Runt 1360 återupplivade Magnus Eriksson brakteatpenningen med krönt huvud. Brita Malmer benämner denna grupp KrH Åla-d (i Lagerqvist återfinns den som LL XXXII:1a och XXXII:8). Mynten i gruppen har hög silverhalt (12 lod, 75 %) och Malmer daterar dem till tidigt 1300-tal. Den allmänna uppfattningen numera är dock att dessa mynt skall dateras till omkring 1360. Vi vet med säkerhet att de introducerades senast 1361. *Fig. 1–4.*

Albrekt av Mecklenburg 1364–1389

Albrekt introducerade som nämnts ovan örtugen som mynt cirka år 1370. Han lät prägla sådana i Stockholm, Söderköping och Kalmar. Parallellt med denna myntning slogs också penningar i form av brakteater. Dessa penningar är av typerna krönt huvud (Stockholm, *fig. 5–7*), krönt S (Söderköping, *fig. 10*) och krönt E (Kalmar, *fig. 9*). Vidare präglades penningar med krönt A i Västerås (*fig. 8*). En extremt sällsynt prägling med ett krönt L kan vara den sista dödsryckningen för den medeltida Lödöse-myntningen.

Man bör speciellt notera den väl utförda Stockholms-penningen med tudelat skägg. Från samtida bilder på kung Albrekt vet vi att han faktiskt hade just ett sådant, men kungabilden kanske inte skall betraktas som en porträttlik bild av kungen. Men det är definitivt inte heller en rent symbolisk framställning av kungamakten.

Penningarna från Kalmar är mycket sällsynta, medan de övriga (Stockholm, Söderköping och Västerås) är vanliga. Söderköpings-penningarnas centralbokstav varierar ganska mycket i sitt utförande, men alla har en bred krona som ibland sträcker sig ut över den släta randen. På en ansenlig del av dessa finns även en liten ring som bitecken uppe till vänster om S. Västerås-penningarna har ett väl utfört krönt uncialt A (för Aros) som centralmotiv. Bitecken saknas på dessa, men centralbokstavens utförande uppvisar stora variationer.

Margareta 1389–1396

Inga mynt, varken örtugar eller penningar, kan med säkerhet föras till drottning Margareta, men samtida skriftliga källor verkar antyda att myntning kan ha skett. Jag tackar Bengt Hemmingsson för denna uppgift. Det handlar i så fall sannolikt enbart om penningar från Stockholm. Det är inte för närvarande möjligt att identifiera några sådana Margareta-penningar. Men om de existerar bör de sökas bland de mynt som hittills förts till Albrekt, hypotetiskt myntet längst till höger ovan (*fig. 7*): LL XXXII:1b, Malmer KrH ÅIIh. Detta porträtt uppvisar vissa likheter med den alabasteravbildning av Margareta som återfinns på hennes sarkofag i Roskilde domkyrka. Se bilden i inledningen. Detta förblir dock tills vidare en ren spekulation från min sida.

8–10. Albrekt av Mecklenburgs penningar från Västerås, Kalmar och Söderköping

Erik av Pommern 1396–1439

Erik av Pommern lät prägla mynt i Stockholm, Västerås och Åbo. Från alla dessa myntorter finns örtugar bevarade. I Åbo präglades dessutom en säregen myntnominal som tidigt kallades *abo*. I äldre litteratur brukar dessa även benämnas *liten örtug*, *6-penning*, *4-penning* eller *sterling*. Finvikten för alla tre typerna är dock likartad, och svarar mot 6 penningar. Stockholms-örtugarna är mycket vanliga, Västerås-örtugarna sällsynta och Åbo-mynten rara. Även penningar slogs i samtliga dessa städer.

Från Åbo finns en mycket sällsynt penning med okrönt A inom slät ring (fig. 13). Man bör här notera att de tre typerna av abo, liksom penningen,

har ett A utan krona som centralmotiv. Dessutom finns penningarna såväl utan bitecken som omgivna av punkter eller ringar. Samma arrangemang av bitecken återfinns på abo-mynten. Uppenbarligen finns här ett samband.

I Stockholm präglades penningar med krönt huvud (fig. 11). Dessa är dock betydligt mer sällsynta än motsvarande präglingar från kung Albrekts tid. Utförandet är grövre och rent konstnärligt undermåligt. Här kan man nog inte spåra några som helst ambitioner att återge myntherens drag. Det krönte framåtvända huvudet är endast en symbol för kungamakten. Penningarna från Västerås är av typen med krönt A inom slät ring med två ringar som bitecken (fig. 12). Dessa penningar är 6-lödiga. Västeråspenningarna är, liksom Eriks Västerås-örtugar, ganska sällsynta och ofta i dåligt skick.

I nästa nummer av SNT fortsätter introduktionen av den senmedeltida penningen, då från unionskungen

11–13. Erik av Pommerns penningar från Stockholm, Västerås och Åbo.

Kristoffer av Bayern till och med riksföreståndaren Sten Sture den yngre.

Referenslitteratur

Som i tidigare artiklar i denna serie lutar vi oss mot "LL", alltså Lars O. Lagerqvists *Svenska mynt under vikingatid och medeltid*, 1970, när det gäller mer allmänt använd referenslitteratur för medeltida mynt. Senare har Brita Malmer gjort en fördjupande viktig analys i sin *Den senmedeltida penningen i Sverige. Svenska brakteater med krönt huvud och krönte bokstäver*, 1980, med vedertagna referensbe-teckningar för där behandlade mynt.

FOTO 1–4, 5–7, 8, 10, 11–12: FÖRFATTAREN. 9, 13: KMK.

Dukat från 1734 hos Schulman B. V.

Firma Schulman i Amsterdam var en legendarisk mynthandlare och auktionsfirma i Europa från slutet av 1800-talet. År 1921 förmedlade Schulman andra delen av Lars Emil Bruuns legendariska samling från Israel Berghman till amerikanske storsamlaren Virgil Brand. På auktion 185 år 1933 sålde Schulman ungefär fyrahundra svenska mynt från SNF:s auktionsförrättare Georg de Laval, se SNT 2008:8 s. 180–181.

Auktion 290 år 1989 var deras sista. Sedan arrangerade två släktingar tretiosex auktioner fram till 2004. Firmanamnet övertogs av en ny ägare och under namnet Schulman B.V. återupptogs auktioner år 2007 med auktionsnummer 327 som den första.

På Schulmans auktion 345 i juli 2014 inträffade något ovanligt: ett svenskt mynt med både åt- och från-

Fredrik I. Stockholm. 1 dukat 1734. Ø 22 mm. Skala 1,5:1. Gravör var J. C. Hedlinger. Myntmästarens Georg Zedritz initialer ses längst ner på fränsidan.

FOTO: SCHULMAN B. V.

sida var avbildat på auktionskatalogen! Som objekt 684 utbjöds nämligen Fredrik I:s dukat 1734 (SM 16, SMH 8:1) graderad XF45 från NGC (se bilden).

Tills nyligen var 1734 endast känd i offentlig samling att döma av Archie Tonkins *Myntboken*. En svensk mynthandlare köpte så för några år sedan en dukat 1734 av en familj i Stockholm. Dukaten hade varit i denna familjs ägo sedan långt tillbaka i tiden. Myntet utbjöds senare av en annan

svensk mynthandlare innan det hamnade hos Schulman. Exemplet är det enda kända i privat ägo och klubbadades för 12 000 € + 20%.

Ottar Ertzeid

Referenser

SM = *Sveriges Mynt 1521–1977*. 1976.
SMH = *Den Svenska Mynthistorien. Frihetstiden och den Gustavianska perioden 1719–1818*. 2007.

Nytt kungligt jubileumsminnestecken

TILL ENSKILDA KUNGLIGA minnesmedaljer hänförs i samband med vissa bemerkelsedagar inom kungahuset utdelade minnestecken. De utgör en slags personlig hedersgåva och tilldelas i regel kungliga anförvanter och släktingar, medlemmar av hovet och högre ämbetsmän och officerare.

Inför sin 50-årsdag år 1996 instiftade kung Carl XVI Gustaf (f. 1946) ett jubileumsminnestecken, vilket formgavs av skulptören Ernst Nordin som även gjort H. M. Konungens porträtt år 1974 och 1999 för belöningsmedaljer. Det följde en tidigare tradition inom huset Bernadotte. Kung Gustav V (1858–1907–1950) instiftade ett jubileumsminnestecken både till sin 70-årsdag år 1928 och till sin 90-årsdag år 1948. Kung Gustav VI Adolf (1882–1950–1973) instiftade en minnesmedalj till sin 85-årsdag år 1967.

År 2013 instiftade H. M. Konungen ett jubileumsminnestecken för att markera sitt 40-årsregeringsjubileum (se SNT 2013:7 s. 157). Med anledning av sin 70-årsdag den sista april i år har nu instiftats ett nytt jubileumsminnestecken, fastställt i hovprotokoll den 4 april 2016, vars utseende och form utgår från gravörmästaren Karl Einar Lennart Askwalls (1909–1986) spegelmonogram, vilket tillsammans med det i regel använda monogrammet blev färdigt i december 1973. Fig. 1.

Spegelmonogrammet har inte brukats så mycket. Det har dock haft en synlig roll som bordsdekoration sedan år 2006 vid Deras Majestäters

1. Lennart Askwalls spegelmonogram från år 1973.

svarsmiddagar vid statsbesök utomlands och användes som bordsdekoration första gången vid H. M. Konungens 60-årsmiddag i Rikssalen på Stockholms slott. Bandet tar upp kung Oscar II:s och drottning Sofias guldbrällöpsminnesteckens färger.

Det genombrutna tecknet, gjutet och i guld (= förgyllt finsilver), är tillverkat av Svenska Medalj AB i Eskilstuna där CAD/CAM design & verktygsmakare Stefan Siljemar har gjort den digitala förlagan, utgående från skisser av ordensintendent Tom Bergroth, för framtagning av tecknets gjutmodell, som görs 3–4 % större på grund av krympning vid gjutning. På framsidan av kronan finns årtalen 1946 och 2016 med datum 30/4.

Härmed återknyts till en tradition med så kallade genombrutna tecken, inspirerat av kung Gustav V:s minnestecken II från år 1948. Fig. 2.

2. Kung Carl XVI Gustafs jubileumsminnestecken med anledning av 70-årsdagen. Mått 50 × 33 mm. Bandet 35 mm brett.

Minnestecknet tilldelades Kungahusets medlemmar, tjänstgörande vid Hovstaten och de gäster, vilka deltog i festligheterna den 29–30 april 2016 på Stockholms slott. Antalet utdelade exemplar är 575 stycken.

Tom C. Bergroth

FOTO: KUNGL. MAJ:TS ORDEN / TOM BERGROTH.

Ur Märta Helena Reenstiernas dagbok den 22 juli 1796:

Fredag. Strömoln. Börjades inköra Hö. Ett par rägnskurar föllo. Jag upptecknade mina Silfver medailler, samt små silfver och koppar penningar. Skurade en del af dem, och som alla pigor voro ute att häfva hö, så var jag Städerska, Kokerska och stekte ett u: bonbon [rostade kaffe].

Att Märta Helena "skurade" delar av sin mynt- och medaljsamling ska vi nog inte associera till användande av skurborste. Snarare spolade och gned hon föremålen rena från damm och annan lös beläggning.

Vid sin död 1841 efterlämnade Märta Helena Reenstierna en mindre mynt- och medaljsamling. Bouppteckningen visar 85 silvermynt och 21 silvermedaljer samt ytterligare några dylika av koppar. Dessutom en del så kallade mynttecken, alltså Karl XII:s nödmynt. Undrar förstås vart samlingen tog vägen sen.

MGL

Betraktelser kring kung Albrekts tid och hans tudelade skägg – medeltida mode på mynt

Av Monica Golabiewski Lannby

Albrekt av Mecklenburg som svensk kung och hans far. Anfang på titelsidan till Ernst von Kirchbergs rimkrönika 1378.

FOTO: WIKIPEDIA.

FOTO: KMK.

Endast en variant av de mynttyper som utgavs under vår långa medeltid visar en bild av en kung med kluvet skägg och mustascher:

på Albrekt av Mecklenburgs Stockholms-penningar från 1370-talet. Konstnären – stampsnidaren – bakom myntet kan ha tagit intryck av tidens skägmode eller speciellt av just Albrekts eget tudelade, lockiga skägg med sammanhängande mustascher. Även på kung Albrekts trekronorssekret (använt från 1364) visas han med kluvet skägg.

Professor Brita Malmer betecknar i sin publicerade studie *Den senmedeltida penningen i Sverige. Svenska brakteater med krönt huvud och*

krönta bokstäver (1980) mynten med krönt huvud och skägg som KrH ÄII i–j. På däri redovisade grunder anser hon dem vara präglade cirka 1370–1380 och att det är helt osannolikt att de utgavs efter Albrekt av Mecklenburgs tillfångatagande år 1389.

Penningarna är brakteater, alltså präglade bara på ena sidan på tunn silverplåt. På så sätt krävdes endast en stamp för myntet och det slogs mot ett mjukt underlag av läder eller bly. Myntet med kluvet skägg finns i flera varianter (Malmer nr 83–85). Deras medelsilverhalt är 50,1% och medelvikten 0,30 gram enligt Malmers undersökningar.

Medeltida penningar är ju för det mesta anonyma – de visar oftast inte utgivarens namn. Men i sin samtid bör man ju ha vetat vem det var. Inte heller är det otroligt att myntmästaren vid mynthuset i Stockholm sett kungen eller åtminstone fått utseendet beskrivet för sig. Den här sena 1300-talspenningen med ett tydligt skägg är den enda inom KrH-gruppen med ett så uppenbart personligt avtryck. Möjligen kan även andra för oss anonyma kungahuvuden föras till rätt myntherre rent utseendemässigt.

Magnus • Albrekt • Margareta

Den förre svenske kungen, Magnus Eriksson, hade en syster vid namn Eufemia. Hon var gift med hertig Albrekt II av Mecklenburg. År 1338 fick paret en son, som döptes till Albrekt efter sin far. Ännu var det långt kvar till arvkungadöme i Sverige (Erik XIV skulle bli förste arvprinsen), men Albrekts kungabörd gjorde honom lämplig att inkallas av de svens-

Albrekt av Mecklenburg (död 1412) med sitt kluvna skägg och mustascher. Samtida gravvård i Mecklenburg.

FOTO: WIKIPEDIA.

ka stormännen som kung efter den år 1363 avsatte Magnus Eriksson, Albrekts morbror.

Den tidens störste jordägare var drotsen Bo Jonsson Grip. Han och andra ledande stormän hade drivits i landsflykt av Magnus. När man behövde en ny kung efter honom sökte stormännen inte i Norden utan drog alltså till Tyskland för att erbjuda hertigparet Albrekts och Eufemias son den svenska kronan. Albrekt och tyskarna landsteg i Sverige med omkring 1 600 man. Hans riddare, väpnare och svenner tog sig norrut utan att möta något större motstånd och tyskvänliga kuststäder som Kalmar och Stockholm gav sig utan större blodspillan. Albrekt av Mecklenburg valdes till svensk kung vid Mora sten den 15 februari 1364.

Men inte heller med Albrekt blev

det lugn och ro i landet. Han var helt i händerna på stormän och riksråd och allmogen ogillade det tyska inflytandet. Det mecklenburgska maktövertagandet hade föregåtts av minst ett sekels tysk invandring, en följd av tyskarnas genom Hansan stadigt utökade handel på Sverige och deras ekonomiska intressen i den svenska marknaden.

Albrekt införde trekronorsskölden i sitt eget vapen och som svenskt riksvapen – de tre kronorna i guld mot blå botten. Motivet med tre motställda kronor (för Sverige, Norge och Skånelandskapen) på Magnus Eriks sons tvåsidiga penningar tilltalade den nye kungen. Men – säkert inspirerad av trekronorsframställningen även i andra länder – som vapen och sedan på de örtugar han införde omkring 1370 står kronorna två över en.

År 1371 slöts fred med kung Håkan Magnusson av Norge, som var son till Magnus Eriksson. Håkan fick då hela Skara stift, resten av landet kom att ägas av Bo Jonsson Grip. Albrekt styrde i praktiken endast över Stockholm och några kungsgårdar. I sitt mindre sekret från 1376 med endast en krona skrivs han som "regis Sweorum".

Den nyinförda högre valören örtug var lika med åtta penningar. En byggnadsarbetare lön var 1½–2 örtugar om dagen. Priset för en kanna (2,6 liter) av det populära tyska ölet var tre till fyra penningar. För en örtug fick man följaktligen mer än fem liter öl. Ett armborst – för att jämföra med en krigstidsvara under denna oroliga tid

Så här kan Albrekts krigare ha sett ut. Sebastian Karlsson från föreningen Fraternis Militia Carnis i tidstrogen rustning.

FOTO: EMMELIE GOLABIEWSKI.

– betingade ett pris av sju mark, vilket var 168 örtugar.

Bo Jonsson Grip dog 1386. Tre år senare besegrades kung Albrekt när änkedrottning Margareta tog makten över hela Norden. Hon var dotter till Valdemar Atterdag av Danmark, änka efter Magnus Erikssons son Håkan av Norge och mor till Danmarks och Norges unge kung Olav som avlidit 1387, endast sjutton år gammal.

Margareta hyllades av svenska stormän som "Sveriges fullmäktiga fru och rätta husbonde". Albrekt var ju avsatt och fångslad. Han fick återvända till Mecklenburg år 1395. Året därpå hade vi åter en ny manlig regent, Erik av Pommern, Margaretas adoptivson. Men i praktiken var det hon, unionsdrottningen, som styrde i hela Norden ända fram till sin död.

Utän att, vad vi ännu känner till, lämna efter sig egna utgivna mynt avled unionsdrottning Margareta 1412, samma år som den avsatte Albrekt.

Flera skäggsvarianter

Åter till mina funderingar kring Albrekts karakteristiska kluvna skägg. Inte för att jag kan någonting om skägg och skäggsmoder, särskilt inte

medeltida sådant. Men det gör tydligen knappt någon annan heller. Historieprofessorn vid Lunds universitet, Dick Harrison, sammanfattar denna vår okunskap i Historiebloggen publicerad i Svenska Dagbladet den 26 september 2013:

... Vi inbillar oss gärna att folk på vikingatiden och medeltiden hade rejäla skägg, som på Gustav Vasas tid, men de få bilder som finns av personer från nordisk medeltid tyder ju snarast på motsatsen. Vad är sant?

Det är svårt att avgöra hur de skandinaviska männen klippte hår och skägg på medeltiden. Svårigheten vilar främst på att vårt bildmaterial hör hemma inom en religiös och högreståndsmässig sfär, som i sina detaljer inte nödvändigtvis hade mycket gemensamt med hur nordbon i gemen såg ut. Det fanns flera skäggsvarianter, allt från små hakskägg till tvådelade helskägg, liksom det fanns olika hårfrisyrer. Långt hår förknippades under äldre medeltid med värdighet och samhällligt inflytande, men detta ändrades i takt med att nya moden från riddartidens Europa spreds norrut.

Från och med sent 1100-tal blev det populärt bland stormännen att i stället för helskägg endast ha kort skägg från öra till öra, förenat med mustascher, en trend som tycks ha kommit till Norden från Tyskland. Detta mode höll i sig länge, för att under senmedeltiden kompletteras av det slätråkade ideal som exempelvis framträder på skulpturen av kung Karl Knutsson (andra hälften av 1400-talet) och i de bilder som har bevarats i marginalerna till handskrifter av landslagen ...

Albrekt var inte ensam om sitt val av skäggsfrisyr, det vittnar flera samtida avbildningar om. Sticker ut gör gestaltningen av den engelske sagokungen Arthur med tudelat skägg på en fransk tapet vävd i slutet av 1300-talet. Inte minst intressant därför att han också visas med en sköld, där tre gyllene kronor ses ordnade två över en mot blå botten. Till skillnad från det medeltida skäggsmodet har trekronorsskölden diskuterats flitigt i artiklar och böcker.

Rekonstruktion av Albrekt av Mecklenburgs trekronorssekret. Originalen finns på Riksbankens arkiv.

FOTO: WIKIPEDIA.

Ett hundraårigt konvolut med numismatiskt innehåll

Av Per-Göran Carlsson

Nivån på vår kunskap om numismatiska föremål preciseras allteftersom saknade pusselbitar upptäckts och dokumenteras. Sedan de första myntböckerna trycktes och spreds på 1500-talet har de följts av en mängd reviderade upplagor och nya titlar med allt djupare fackinnehåll.

Handeln med mynt började spira under 1700-talet med auktioner. Och under 1800-talet blomstrade näringen i en ganska storslagen expansion såväl i Europa som i Nordamerika. Detta byggde mycket på tillgängliga myntböcker och successivt innehållsrikare auktionskataloger och lagerlistor. En aktiv dialog uppstod mellan branschens samlare, forskare, museirepresentanter och handelsföretag. Sporadiskt kan vi följa utvecklingen i bevarade skriftväxlingar. Till forskningens framma måste vi erkänna att mynthandlarna i symbios med samlarna bidragit med nya upptäckter, statistiskt underlag och rena sakuppgifter såsom vikt, dimensioner och observationer av varianter.

1869 är första året som fotografiska bilder används i en myntauktionskatalog, åtminstone i USA. Snart blir fotografier en exklusiv men nyttig och uppskattad komponent i sådana för att åskådliggöra föremålets utseende och skick. Det är givetvis rariteter och särskilt eftersökta föremål som avbildas. Detta var kostbart att utföra och auktionsfirmorna sålde separat under flera decennier fotografiska planschtryck och tog betalt utöver den tryckta textkatalogen.

Kataloger med text och bild

Först under tidigt 1900-tal blev det mer kutym att tillhandahålla texter

och bilder sammanbundna. Vanligtvis var dessa kataloger i häftade kartongomslag som mottagaren sedan kunde välja att binda in i klotband eller halvfranska band. Förmögna samlare var ofta inte endast numismatiskt intresserade utan ägde vanligtvis även samlingar av konst och böcker. För dem var det naturligt att värda böcker och tryck, gärna genom att binda in dem i påkostade helskinnsband, ibland dekorerade med egna superexlibris på pärmarnas front eller särskilt tryckt eller stämplat på titelbladen. Vid denna tid var sådana inbindningar relativt billiga att låta utföra, medan det i dag är mycket kostsamt. Passionerade samlare vet att sådana band är ett hantverk som utövas av få personer numera och att hantverksskickligheten är sällsynt. Kostnaden för inbindningar får man betrakta filantropiskt, men som prydning i bokskåpen är viktiga verk värda ett väl genomfört skyddande omslag.

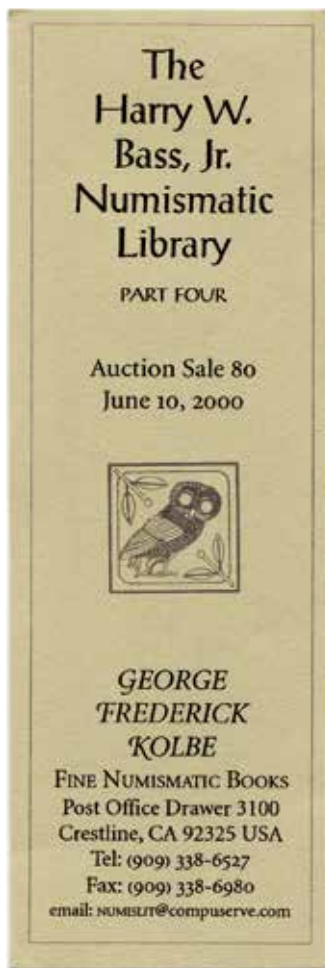
Vare sig man aktivt kan samla klodernoder och dyrbarheter eller nöjer sig

med att beundra dem i kataloger, på auktionsvisningar och i museiutställningar är sådan litteratur och katalogutgivning ibland skäl nog att trycksakerna sparats och samlats. Ofta utgör de en integrerad del av samlandet, den tryckta kunskapen och bildevindens av det som man samlar, studerar eller bara vill beundra och visuellt njuta av.

Konvolut

Distributionen av böcker och tryckta kataloger fäster man sällan nog tanke vid, hur det gick till, hur de paketerades och hur kuverten såg ut. Sådana "frakt-förpackningar" har som regel fått skatta åt förgängelsen eftersom de anses ha fyllt sin funktion i samband med mottagandet och upppackningen av det egentliga innehållet.

I sällsynta fall är äldre korrespondens, fakturor med mera åtföljda av ett omslutande kuvert, frankerat om det är postgånget. Förr var det kanske frimärkena på dessa kuvert som ansågs attraktiva, de postala stämplarna

samlarvärda och som därför klipptes bort från kuverten samt frilades från sitt kuvertunderlag genom blötläggning. Slumpmässigt kan dock hända att fraktkuvert har sparats. Om dessutom innehållet är bevarat, ja då är det riktigt ovanligt.

Harry W. Bass Jr

Sälunda reagerade jag instinktivt när jag år 2000 bläddrade genom auktionskatalog nr 80 från amerikanska numismatiska firman George Frederick Kolbe. Del 4 av den dittills största numismatiska boksamlingen skulle säljas. Texas- och oljemiljonären Harry W. Bass Jr var en av alla tiders största samlare av guldmynt från USA. Hans specialitet var att samla de olika guldvalörerna årtalsvis

och från olika myntorter samt präglade av olika stammar och i påtagliga olika stampskick. Denna guldsamling är bevarad i stiftelseform och kan beses i ett särskilt museum. Samlingen är också digitalt dokumenterad så att forskare och samlare kan studera just Bass-exemplarens karakteristika.

Jag hade under många år redan sökt efter amerikanska auktions- och lagerkataloger som innehöll svenska mynt, gärna avbildade på fotografiska planscher. I förbifarten hade jag då upptäckt och även börjat samla sådana kataloger med bilder på klassiska renässansmedaljer.

Sådana sköna föremål är inte vanligt förekommande och de har därför under århundrandena alltsedan 1400-talet blivit föremål för avgjutningar, kopiering eller på något sätt tillverkade repliker. Detta samlarområde tillhör därför bland det svåraste man kan ägna sig åt art- och åldersbestämning. Studiematerialet har mestadels varit svårtillgängligt fångat i museisamlingar och ett fåtal betydande privatsamlingar.

När sådana samlingar av olika skäl småningom ska säljas har som regel en påkostad auktionskatalog producerats med därtill hörande illustrationer av de viktigaste medaljerna. Tidigt insåg man behovet att ange måtten för medaljerna, medan viktuppgifter ytterst sällan dokumenterats. Den typen av vackra kataloger blev därför tidigt viktiga referensverk som kompletterade faktaböcker och museikatalogernas inventarium.

Huruvida Harry Bass aktivt samlade medaljer är okänt. Däremot hade Bass ett närmast encyklopediskt intresse för numismatisk litteratur och auktionskataloger som på ett eller annat sätt associeras till Amerika. Därför upptäckte även jag att det var något speciellt med beskrivningen av lot nr 408: "Kunstmedaillen", auktionskatalog i folioformat, utgiven av den tyska firman Dr Eugen Merzbacher Nachfolger, auktionen avhållen den 10 januari 1914 i München.

Denna medaljkatalog innehåller tolv fotografiska planscher med flertalet av de 114 objekten avbildade

i naturlig storlek. Detta var en synnerligen förnämlig och viktig samling vars upphovsman eller ägare inte meddelades annat än att i förordet till katalogen sägs att den delvis härstammar från en sydtysk aristokrat, delvis består av objekt från en utländsk konstlärare. Fokus på auktionsobjekten var tysk renässans. Som om inte detta var nog, nämndes också att med katalogen följer ett konvolut, ett postalt stort kuvert från avsändande firman Merzbacher, handskrivet adresserat till "Mr Henry Chapman" i Philadelphia, Pennsylvania (USA). Det var alltså detta som sannolikt varit Bass' primära rationalitet bakom att införliva och spara på denna kombination av viktig auktionskatalog, i sig, men främst på grund av det medföljande originalkuvertet som katalogen skickats i och som Chapman mottagit det i!

För egen del insåg jag både betydelsen av medaljkatalogen, det primära för mig, men också det fantastiskt charmiga att ett kuvert medföljde, postgången mellan två giganter i den dåtida myntvärlden. Jag aktiverade och vann auktionsloten. Småningom anlände förvärvet och det var med vördnad jag öppnade och studerade "paketet"! Denna numera "hundraåring" är tryckt på delvis sprött kartongliknande papper som smular i sig. Den har brutit i "ryg-

K. S.

104 **Schweden. Gustav Adolf.**
 König v. Schweden 1632-34.
 = J.
 Lorbeerkränzes und bittiges Brustbild (angeschnitten) v. r. S. Lorbeerkranz grün, Spitzack-
 kränzen weiß und Braun in hellem und dunklen Blau emailliert.
 Rs: Bewaffneter Löwe zwischen Tropfen. Die sonst vorkommenden Künstlerinitialen K-S
 sind nicht sichtbar.
 Gold. Mn. 29. Gr. 12,5. Weiß, hell- und dunkelblau emailliert.
 Vgl. Bildtafel 94.

— 33 —

105 **Derselbe.**
 Vorderseite der vorigen ähnlich.
 Rs: Gekr. Wasabündel, zu den Seiten G—A, oben R, unten S.
 Gold. Mn. 40. Gr. 18,5. Fond schwarz emailliert.
 Bildtafel 132.

SKANNAT AV MGL

gen" men planscherna är fräscha och fläckfria. Katalogen innehåller också tryckt uppdragslista och förtryckta anbudskvart. Själva det postala ytterkuvertet – 39,5×28,5 cm – i robust kartongtjocklek har bestått tidens tand väl. Försändelsen är frankerad med 85 pfennige, fyra frimärken i valören 20 pfennige och ett i valören 5 pfennige. Den väger i sin helhet cirka 800 gram, vilket innebär att portosatsen följer med marginal den föreskrivna bayerska tariffen för utlandsförsändelse av trycksak, 5 pfennige per 50 gram. Hela försändelsen är

alltså korrekt frankerad och fullständigt postgången (ett varmt tack för den filatelistiska besiktningen och expertiseringen utförd av Johan Ågren, Philea/Myntkompaniet, 2 september 2015).

I perspektivet av de hundra år som passerat sedan mynthandeln Merzbacher Nachfolger i München, Bayern, skickade mynthandelskollegan i USA, Mr. Chapman, sin påkostade och i dag mycket ovanliga och eftertraktade auktionskatalog, har vi – tack vare Harry Bass samlargärning, Kolbes insikt om helhetens värde,

mitt eget intresse och påpasslighet – hela denna ensemble i bevarat skick i Sverige.

Om allt övrigt nämnt kan anses vara långsökt och perifert i den svenska numismatiska sinnevärlden är grädden på moset dock bilderna på objekten 104 och 105 (plansch nr 11) som visar två utsökta svenska klenoder i guld och emalj med Gustav II Adolfs konterfej!

En betydande myntsamling

Av Christer Berggren, Piteå

MYNTSAMLAREN LARS-ERIK BOMAN föddes 1941. Efter avslutad skolgång blev han delägare i Norrbottens Bygg AB. Därefter i tur och ordning delägare i Pite Byggbröder AB, Bygg och Mark AB samt slutligen i Bygg och Mast AB. I samtliga bolag var Lars-Erik ansvarig för markplaneringarna. Inom detta område firade han stora triumfer, mycket tack vare sin noggrannhet och förståelse för naturen. Han har nu avslutat sitt delade ägarskap och engagemang i nämnda bolag.

Lars-Eriks myntintresse väcktes – som så många både före och efter honom – med några kung Oscars 2- och 1-kronor. Dessa, i kvalitet 1/1, låg länge och skramlade i en byrålåda tillsammans med ett antal 50- och 25-öringar. Han fångslades och inspirerades speciellt av 50- och 25-öringar innehållande 60 % silver. Detta var början till en mäktig myntsamling.

Ett stort steg från detta stadium var när Lars-Erik köpte sitt första dalermynt, Erik XIV:s daler 1561. Hans första guldmünt var en carolin från 1869. Båda dessa mynt kom från Åke Bodéns samling. Året var 1994.

Samma år påbörjades årliga besök på Ahlströms auktioner. På auktion 49 inhandlades bland annat ett ½-öre 1615, nr 186, samt riksdalern 1644, nummer 213. Ett år senare, med min hjälp, införskaffades delar ur Clifford Söderbergs eminenta myntsamling. Clifford, som var mycket kvalitetsmedveten, köpte ett flertal mynt på Ahlströms auktioner, företrädesvis ”Ekström-mynt”. Clifford sålde en del av sina toppmynt till Karl-Erik Schmitz som kom att bli en av de största myntsamlarna inom Sverige. Till hans hjälp med inköpen hade han

Lars-Erik Boman.

FOTO: FÖRFATTAREN.

Ingvar Nilsson. Några exempel: Vasadalern 1534, SM 99, ex Sune Berggren, Sigismund-dalern 1597, SM 3, inköpt av Olle Algård, hertig Johans riksdaler 1617, SM 5, ex Ahlström 5, 20 mark 1607, SM 29, ex Sven Svensson, ex Olle Algård, samt ½-dalern 1561, SM 12, Ahlström 8, nr 43, ex Ekström. Detta mynt såldes till Schmitz för 90000 kronor. Året var 1983. En högklassig Oscar II-samling, som Lars-Erik avböjde att köpa, såldes sedermera på några Ahlström-auktioner.

Med sin målmedvetenhet och sitt brinnande intresse för svenska mynt skapade han denna imponerande samling under en tjuoårsperiod. En samling som verkligen väcker beundran! Mäktigt! Inom denna samling återfanns bland annat två exemplar av Kristina-riksdalern 1633 samt två

exemplar av riksdalern 1742, mycket imponerande!

Lars-Erik påbörjade avvecklingen av sin myntsamling år 2012, en avveckling som ännu pågår. De flesta mynten har förmedlats av Myntauktioner i Sverige AB.

Lars-Eriks käraste ägodel, Torpet, är en sommarstuga belägen ett par mil utanför Piteå. I stugan, som ligger vackert tätt intill en liten sjö, tillbringar han mycket av sin tid. Sommar som vinter finner han här en mycket meningsfull tillvaro, vilket ger honom lugn och sinnesfrid. Dessutom prioriterar Lars-Erik årliga resor till varmare länder. Stugan, resorna och fritidsfiske tillsammans med avvecklingen av myntsamlingen gör att han definitivt inte har några problem att sysselsätta sig under dagarna.

Avslutningsvis på följande sidor presenteras Lars-Erik Bomans myntsamling. Mynt märkta med stjärna (*) kommer från Clifford Söderbergs samling. Håll tillgodo!

Gustav Vasa

1 daler

1534, SM 99
* 1544, SM 157a, ex Ahlström 11
* 1544, SM 157b, ex Olle Algård
1545, SM 158, ex MG, 1994
1559, SM 105, ex SNF, 1999

½ daler

1544, SM 164, ex Ahlström 49

¼ daler

1544, SM 169, ex Max Mitteregger

1 mark

* 1539, SM 145, ex Ahlström 8
1542, SM 178
1543, SM 179, ex Ahlström 52
* 1546, SM 184, ex Ahlström 18
1549, SM 187, ex Jan Walldén, 2004
* 1556, SM 116, ex Ahlström 11
1556, SM 221, ex Auktionsverket, 1996
1557, SM 117, ex Nordlind, 2006
* 1558, SM 224, ex Ahlström 11
1560, SM 121, ex SNF, 1998

½ mark

1536, SM 124, ex Bonde, 2007
1539, SM 150, ex SNF, 2002
1540, SM 151a, ex Ahlström 56
1540, SM 151b, ex Bonde, 2007
1544, SM 192, ex Ahlström 59
1549, SM 196, ex Christer Skaring
1559, SM 131, ex Ahlström 56
1560, SM 132, ex Nordlind, 2006
1560, SM 133a, ex Spink, 2000

2 öre

1541, SM 197, ex Ahlström 55
1560, SM 139, ex Spinks, 2000

Erik XIV

* 2 daler utan år, SM 2
* 1 daler 1561, SM 5, ex Ahlström 15
1 daler 1568, SM11, ex C. Berggren
½ daler 1561, SM 12, SNF, 1998
½ daler 1568, SM 14, ex Ted Malmstedt

* 2 mark 1563, SM 17, ex Ahlström 15
2 mark 1565, SM 18, ex Ted Malmstedt
* 1 ½ mark 1562, SM 20, ex Ahlström 15
1 mark 1564, SM 24, ex Nordlind, 2006
1 mark 1564, SM 24, ex privat
* 1 mark 1567, SM 27
1 öre 1564, SM 35, ex Ahlström 56
* ½ öre 1563, SM 37, ex Ahlström 15
16 öre 1562, SM 43a, ex Ahlström 53
16 öre 1563, SM 44a
4 öre 1562, SM 57, ex Antikören

Hertig Johan

* 8 mark 1568, SM 1, ex Ahlström 5
4 mark 1568, SM 2
2 mark 1568, SM 3a, ex SNF, 1998

Johan III

2 daler utan år, SM 19, ex SNF, 2003
2 daler utan år, SM 150, ex Nordlind, 2007
* 1 daler 1571, SM 23, ex Olle Algård, 1976
1 daler 1575, SM 25
1 daler 1578, SM 27, ex Ahlström 58
* 1 daler 1586, SM 29
½ daler 1573, SM 33, ex Myntgalleriet, 1995
* ½ daler 1574, SM 34, ex Ahlström 12
3 mark 1590, SM 43, ex Antikören
* 3 mark 1590, SM 44, ex Ahlström 11
* 4 öre 1575, SM 56, ex Ahlström 15
4 öre 1576, SM 57
4 öre 1581, SM 59, ex Ahlström 58
* 2 öre 1570, SM 62, ex Ahlström 23
2 öre 1571, SM 63, ex Ahlström 58
2 öre 1573, SM 65a
2 öre 1591, SM 68
1 öre 1575, SM 70
1 öre 1575, SM 71, ex Ahlström 18
1 öre 1576, SM 72, ex Myntgalleriet, 1994

½ öre 1569, SM 77, ex Ahlström 60
* ½ öre 1583, SM 92, ex Ahlström 18
1 örtug 1589, SM 101a
1 fyrk 1591, SM 118, ex Ahlström 60
4 mark 1571, SM 126, ex Ahlström 60
2 mark 1569, SM 129, ex Ahlström 60
4 öre 1572, SM 142, ex Ahlström 60

Sigismund

* 1 daler 1594, SM 1, ex Sven Svensson
4 öre 1598, SM 11, ex privat
2 öre 1594, SM 12, ex SNF, 2003
1 öre 1594, SM 14, ex Ahlström 60
1 öre 1596, SM 16b, ex Ahlström 60
1 öre 1597, SM 17, ex Antikören 1998

Karl, hertig av Södermanland

2 mark 1587, SM 6, ex Max Mitteregger, 1997
* 1 daler 1595, SM 12, ex Ahlström 7
1 daler 1597, SM 14, ex Ted Malmstedt
1 mark 1598, SM 16b, ex SNF, 1999
2 mark 1604, SM 20, ex SNF, 2005

Karl, riksföreståndare

* 1 daler 1601, SM 14, ex Sven Svensson
½ daler 1600, SM 11, ex Ahlström/Höiland, 2006
¼ daler 1600, SM 15, ex Ahlström 35
¼ daler 1603, SM 16, ex Nordlind, Bonde 3
* 1 öre 1599, SM 21, ex Ahlström 18
1 öre 1599, SM 21, ex P-G Carlsson
½ öre 1599, SM 26, ex Ahlström 69

Karl IX

* 1 riksdaler 1608, SM 22, ex Ahlström 5
8 mark 1608, SM 32, ex Ahlström 61
* 8 mark 1608, SM 32
* 6 mark 1609, SM 33, ex Ahlström 23
* 4 mark 1606, SM 36
4 mark 1609, SM 39, ex Myntgalleriet, 1994
2 mark 1609, SM 47
1 mark 1610, SM 56

Hertig Johan

* 4 mark 1614, SM 3, ex Hirsch 1976

Gustav II Adolf

2 riksdaler 1617, SM 20, ex Christer Skaring
* 1 riksdaler 1617, SM 26, ex Olle Algård
1 riksdaler 1631, SM 31a/b, ex Antikören, 2000
* 1 riksdaler 1632, SM 32b, ex Ahlström 7
½ riksdaler 1631, SM 34, ex Spinks, 2000

½ riksdaler 1632, SM 36
* ½ riksdaler 1631, SM 35b
* 8 mark 1617, SM 41, ex Olle Algård
8 mark 1617, SM 41, ex Auktionsverket, 1996
8 mark utan år, SM 42, ex Ahlström 55
* 4 mark 1617, SM 48, ex Ahlström 18
4 mark 1620, SM 51, ex Max Mitteregger
* 2 mark 1615, SM 53, ex Ahlström 23
1 mark 1613, SM 57, ex SNF, 2005
* 1 mark 1615, SM 59, ex Ahlström 18
* ½ mark 1617, SM 65, ex Ahlström 18
½ öre 1615, SM 80, ex Ahlström 49
½ öre 1615, SM 80, ex Nordlind, 2007
1 öre 1628, SM 134b, ex J-O Björk
1 öre 1627, SM 161a, ex C. Berggren
1 öre 1627, SM 161b, ex Ahlström 58
1 öre 1628, SM 162, ex Ahlström 65
1 öre 1628, SM 163, ex Antikören, 1999
½ öre 1627, SM 164, ex Ahlström 58
½ öre 1628, SM 166

Kristina

2 riksdaler 1644, SM 3, ex Nordlind, Bonde 3
2 riksdaler 1646, SM 5, ex SNF, 2005
2 riksdaler 1649, SM 7, ex Nordlind, Bonde 6
1 riksdaler 1633, SM 9, ex SNF, 2009
1 riksdaler 1633 SM 9, ex Künker 2011, auktion 196, lot 5040
1 riksdaler 1644, SM 16a, ex Ahlström 49
1 riksdaler 1644, SM 16b, ex Ahlström 37
1 riksdaler 1646, SM 18 b
* 1 riksdaler 1653, SM 22, ex Kristianstad 1975
* ½ riksdaler 1644, SM 29
* ½ riksdaler 1646, SM 31b, ex Ahlström 12
* ¼ riksdaler 1644, SM 39a, ex Ahlström 12
4 mark 1648, SM 50, ex SNF 2003
* 2 mark 1650, SM 61, ex Ahlström 12
1 mark 1634, SM 64, ex Jan Walldén, 2004

Karl X Gustav

* 1 riksdaler 1654, SM 14a, ex Olle Algård 1976
2 mark 1654, SM 35

Karl XI

1 dukat 1675, SM 22, ex Antikören, 1997
* 1 riksdaler 1676, SM 52a
8 mark 1664, SM 53, ex Max Mitteregger, 1999
8 mark 1667, SM 56, ex SNF, 2005
* 8 mark 1693, SM 62, ex Kristianstad, 1977
* 8 mark 1695, SM 64
* 4 mark 1664, SM 66 a, ex Olle Algård, 1977
* 4 mark 1664, SM 67, ex SNF, 2003
* 2 mark 1697, SM 153, ex Ahlström 12
* 1 mark 1683, SM 168, ex Ahlström 18
1 öre 1693, SM 246
2 mark 1675, SM 252

Karl XII

* 1 riksdaler 1707, SM 26
* 1 riksdaler 1707, SM 27
1 riksdaler 1718, SM 29a, ex Ahlström 22
8 mark 1701, SM 35, ex Spinks, 2000
* 4 mark 1698, SM 38, ex Ahlström 7
* 4 mark 1701, SM 43, ex Ahlström 22
2 mark 1698, SM 57
1 mark 1711, SM 93, ex Ahlström 53
1 öre 1703, SM 127
* 1 öre 1710, SM 134
1 öre 1714, SM 138, ex Ahlström 56
1 öre 1716, SM 140, ex Ahlström 69
1 öre 1715, SM 206b
4 caroliner 1718, SM 142

Ulrika Eleonora

* 1 riksdaler 1719, SM 4, ex Ahlström 12
1 riksdaler 1719, SM 4, ex Ahlström 52
4 mark 1720, SM 5, ex Ahlström 60
1 öre 1720, SM 10

Fredrik I

2 riksdaler 1723, SM 55, ex Zürich, 1997
2 riksdaler 1727, SM 56, ex Künker, 2008
1 riksdaler 1721, SM 58a, ex Myntgalleriet, 1994
* 1 riksdaler 1721, SM 58b, ex Ahlström 15
* 1 riksdaler 1726, SM 63a, ex Ahlström 11

* 1 riksdaler 1730, SM 67a, ex Ahlström 8
* 1 riksdaler 1734, SM 74, ex Auktionsverket, 1991
1 riksdaler 1735, SwM 75, ex Ahlström 50
1 riksdaler 1738, SM 78, ex Ahlström 71
1 riksdaler 1742, SM 83, ex SNF, 1998
1 riksdaler 1742, SM 83, ex Ahlström 71
1 riksdaler 1744, SM 85, ex Myntgalleriet, 1994
1 riksdaler 1748, SM 89, ex Antikören 5
* 1 riksdaler 1751, SM 91
* ½ riksdaler 1723, SM 92, ex Auktionsverket, 1991
½ riksdaler 1723, SM 93, ex Ahlström 35
* ¼ riksdaler 1724, SM 102, ex Ahlström 11
4 mark 1720, SM 107, ex SNF, 1998
* 4 mark 1737, SM 109
* 2 mark 1732, SM 115a, ex Hirsch, 1977
* 2 mark 1736, SM 117, ex Ahlström 11
2 mark 1741, SM 181, ex C. Berggren, 1995
* 1 mark 1720, SM 119, ex Hirsch, 1977
1 öre 1731, SM 166
1 öre, 1732, SM 167
1 öre 1736, SM 171
4 daler silvermynt, SM 187, ex Ahlström 68
2 daler silvermynt 1735, SM 225, ex Auktionsverket, 1996

Adolf Fredrik

* 1 riksdaler 1751, SM 41
* 1 riksdaler 1759, SM 48
* 1 riksdaler 1770, SM 59
* 1 riksdaler 1771, SM 60
* 2 daler silvermynt, 1770, SM 61a, ex Ahlström 18
* ½ riksdaler 1767, SM 66, ex Ahlström 17
* 1 daler silvermynt 1770, SM 68a, ex Ahlström 15
* ¼ riksdaler 1765, SM 73b, ex Ahlström 15
* ⅛ riksdaler 1768, SM 78, ex Ahlström 35

4 mark 1754, SM 83
4 öre 1771, SM 80, ex Ahlström 52

Gustav III

1 riksdaler 1780, SM 46
* 1 riksdaler 1790, SM 52, ex Ahlström 22
* 2/3 riksdaler 1779, SM 58, ex Ahlström 12
1/3 riksdaler 1786, SM 70, ex Nordlind, 2004
* 1/3 riksdaler 1789, SM 73, ex Ahlström 35
* 1/6 riksdaler 1779, SM 79, ex Ahlström 35
1/6 riksdaler 1788, SM 86, ex SNF, 1998
1/24 riksdaler 1779, SM 94, ex Ahlström 52

Gustav IV Adolf

* 1 riksdaler 1792, SM 21, ex Ahlström 7
* 1 riksdaler 1793, SM 22
1 riksdaler 1794, SM 23, ex Ahlström 49
* 1 riksdaler 1801, SM 27, ex Ahlström 8
* 1/3 riksdaler 1799, SM 32
1/6 riksdaler 1804, SM 39, ex Myntgalleriet, 1994
1/2 skilling 1794, SM 52b, ex C. Berggren

Karl XIII

* 1 riksdaler, 1814, SM 12, ex Ahlström 11
* 1 riksdaler, 1815, SM 13
1 riksdaler 1815, SM 13, ex Max Miteregger
1 riksdaler 1816/15, SM 14, ex Myntgalleriet, 1994
1/24 riksdaler 1810, SM 25, ex Myntgalleriet, 1994
1/24 riksdaler 1816, SM 30

Karl XIV Johan

* 1 riksdaler 1819, SM 40a, ex Ahlström 18
1 riksdaler 1820, SM 41c, ex Håkan Westerlund
1 riksdaler 1827, SM 49, ex Nordéns Auktion
1 riksdaler 1827, SM 50a, SNF

1 riksdaler 1827, SM 50b, ex Ahlström 52
1 riksdaler 1829, SM 51, ex C. Berggren, 1996
* 1/3 riksdaler 1829, SM 54a, ex Ahlström 22
* 1 riksdaler specie 1832, SM 60a
1 riksdaler specie 1838, SM 66, Ahlström 53
* 1/2 riksdaler specie 1836, SM 76a
1/2 riksdaler specie 1838, SM 77, ex Ahlström 51
1/4 riksdaler specie, 1832, SM 80, ex Ahlström 71
* 1/6 riksdaler specie 1831, SM 85, ex Ahlström 71
* 1/8 riksdaler specie 1833, SM 87, ex Ahlström 23
1/4 skilling 1830, SM 126, ex Åke Bodén, 1994

Oscar I

* 1 riksdaler specie 1846, SM 27
1 riksdaler specie 1855, SM 35a, ex Myntgalleriet, 1994
* 1/2 riksdaler specie 1845, SM 36, ex Hirsch
* 1/8 riksdaler specie 1852, SM 43, ex Ahlström 35
1/16 riksdaler specie 1848/45, SM 45b, ex Myntgalleriet, 1994
* 4 riksdaler riksmünt 1856, SM 56a
* 50 öre 1857, SM 61, ex Hirsch
* 10 öre 1855, SM 67
* 10 öre 1858, SM 69a
* 10 öre 1859, SM 70a
5 öre 1857, SM 132a, ex Åke Bodén 1994

Karl XV

1 carolin 1869, SM 11, ex Åke Bodén
4 riksdaler riksmünt 1867, SM 20, ex Myntgalleriet, 1994
* 4 riksdaler riksmünt 1868, SM 21, ex Auktionsverket, 1991
4 riksdaler riksmünt 1869, SM 22, ex Myntgalleriet, 1995
* 2 riksdaler riksmünt 1871, SM 27a, ex Ahlström 17
* 1 riksdaler riksmünt 1861, SM 29, ex Hirsch, 1975
* 1 riksdaler riksmünt 1867, SM 33, ex Auktionsverket, 1991

Oscar II

20 kronor 1873, SM 1
20 kronor 1885, SM 13, ex Håkan Westerlund
20 kronor 1902, SM 23
10 kronor 1873, SM 24
10 kronor 1901, SM 33
5 kronor 1881, SM 34
5 kronor 1901, SM 40
* 1 riksdaler riksmünt 1873, SM 41
1 riksdaler riksmünt 1873, SM 41

Gustav V

20 kronor 1925, SM 1
5 kronor 1920, SM 2
1 krona 1942, SM 61
5 öre 1910, SM 178
5 öre 1927, SM 196

Bli medlem i

**SVENSKA
NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Stiftad 1873

Årsavgiften är 250 kronor

*Som medlem får du även
Svensk Numismatisk Tidskrift
som utkommer med
åtta nummer per år*

info@numismatik.se

Myntrariteter

Samlare av mynt ställer sig ofta några klassiska frågor:

Vilka mynt är sällsynta? Och i så fall hur sällsynta?

Vilket ursprung har ett exemplar? Går det att fastställa exemplarets proveniens bakåt i tid? Har exemplaret tillhört kända samlingar?

Roland Falkensson söker på sin hemsida falcoin.se besvara dessa frågor under rubriken "Raritetssidan". För rikssvenska mynt från Fredrik I till Karl XV kastar han ljus över dessa för en samlare intressanta frågor. Och han har inkluderat foto av de kända exemplaren i privat ägo. Det är där-

med enkelt för samlare att identifiera enskilda exemplar.

Information om raritet i referenslitteratur som *Sveriges mynt* (1976) är numera fyrtio år gammal och i många fall inte alls uppdaterad. Nya exemplar har dykt upp, medan några mynt är mer sällsynta än som tidigare angivits. En webbsida som Roland Falkenssons kan enkelt uppdateras med båda nya exemplar och nya försäljningar av kända exemplar.

Proveniensen har blivit allt viktigare. Stadigt bättre förfalskningar innebär att proveniens bakåt i tid är en viktig garanti för ett mynts äkthet. Prove-

niensinformationen på falcoin.se är därför mycket värdefull. På hemsidan finns även skildringar av kända samlingar av svenska mynt.

falcoin.se rekommenderas för alla som är intresserade av rikssvenska mynt. Om läsare av SNT har information om ytterligare exemplar eller supplerande information om skildrade mynt, är Roland tacksam för sådan information. Översikten på falcoin.se blir då ännu bättre, till glädje för alla som är intresserade av svenska mynt.

Ottar Ertzeid

Köpes

Polletter & biljetter från Motala ex Kolga, Börjesson osv.
ah@territory.se – Tel 076845121
Anders

Sveriges Mynthandlares Förening

anordnar

MYNTMÄSSA I LUND

Lördagen den

24 september

Hotel Lundia

(100 meter från järnvägsstationen)

Öppettid: 11.00 – 16.00

Entré 20 kronor

SVERIGES MYNTHANGLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070-212 64 55

www.mynt.nu/smf/

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening

Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb

www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening

www.gnfinfo.se

Halmstads Myntklubb

Öringe 111
31291 Halmstad

Kalmar Myntklubb

www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker

Myntklubb

www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco

www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten

myntsamlarklubbenheten.com

Nola Myntklubb, Örnköldsvik

www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb

www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala

www.nku.nu

Samlarföreningen Klave

Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis

Skellefteå

Sigtuna Myntklubb

www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb

www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb

strangnasmyntklubb.wordpress.com

Svenska Pollett-föreningen

www.pollett.se

Södra Dalarnas Myntklubb

medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening

Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb

Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Wästerbergslagens Myntklubb

Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?

Kontakta: info@numismatik.se

SNF:S FÖRENINGSKVÄLLAR

Föreningskvällarna 27 april och 25 maj 2016

Fedir Androshchuk gästade föreningen den 27 april och höll ett intressant föredrag med titeln *Efterpräglingar av Basilios II och Konstantinos VIII (976–1025) mynt i Norden och Ryssland – ett bidrag till svensk-rysk historia*.

Ett spännande föredrag som handlade om sambandet mellan skandinaviska och sydryska imitationer av bysantinska kungars mynt. Imitationer som uppvisar stora likheter med originalen, men där exempelvis texten är helt förvirrad och tecken-snittet ett helt annat än på de äkta bysantinska mynten. Fedir vill med sin forskning visa att imitationerna ger tydliga bevis för den bysantinska kulturens influenser i Norden och att kontakter mellan dessa kultur funnits på 1000-talet.

Mynt som samlarobjekt är intressanta. När mynten sätts in i en större kontext, på det sätt som Fedir gör, får mynten ett helt annat värde som bärare av kunskap om dåtidens människor och de kontakter dessa hade med omvärlden. Det är här numismatiken är som bäst, när det intresse mynten har för samlare möts med forskningsvärldens kunskaper.

Olav E. Klingenberg från Norsk Numismatisk Forening besökte föreningskvällen för att lyssna på ett föredrag inom sitt intresseområde. Olav, som sitter i styrelsen för SNF:s systerförening och som är också redaktör för Norsk Numismatisk Tidsskrift, passade efter Fedirs föredrag på att berätta lite om den norska föreningens verksamhet. Alltid lika trevligt med lite omvärldsbevakning och ett litet nordiskt utbyte av erfarenheter. Vi har mycket att lära av varandra.

Som vanligt när föreningen har gästföreläsare var det relativt fullt i biblioteket på Banérgatan.

Vårsäsongens föreningskvällar avslutades den 25 maj med en träff på temat **Köp, byt och sälj**. Nu blev det varken det ena eller andra utan mer en diskussionsafton, en riktigt trevlig sådan trots lågt deltagarantal.

Det har varit lite dåligt med objekt på föreningskvällarna med temat "Köp, byt och sälj" och "Diskussionsafton". Det är alltså läge för en uppräckning. Jag vill rikta en liten uppmaning till dig som besöker föreningskvällarna, att ta med dig något eller några objekt. Om jag är med på nästa föreningskväll lovar jag att ta med mig åtminstone något litet objekt att diskutera, hoppas du antar utmaningen och också tar med dig något! Ett mynt, en pollett, en sedel, en medalj eller varför inte en bok.

Höstsäsongen startar nu i september. Se programmet på sidan 103 i detta nummer. Föreningskvällarna äger som vanligt rum sista onsdagen i månaden (september och oktober) och avslutas med föreningens julfest i början av december.

Ingemar Svenson

Vitterhetsakademiens
numismatiska boksamling
finns på
Kungl. Myntkabinettet

På nätet hittar du VITALIS,
Vitterhetsakademiens biblioteks
huvudkatalog:
vitalis.raa.se

Mer info får du från
bibliotekarien på KMK:
carina.bergman@raa.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarcken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Porträtten på sedlarna har graverats av Gunnar Nehls. Sedlarnas design är framtagen av Crane AB:s designteam under ledning av Karin Mörck Hamilton. Designen är baserad på formgivaren Göran Österlunds konstnärliga utgångspunkt. Formgivare av mynten är Ernst Nordin.

Nya sedlar och mynt den 3 oktober!

Inom kort kommer de nya mynten och sedlarna ut i cirkulation. Den 1 oktober 2015 presenterades nya sedlar i valörerna 20, 50, 200 och 1000 kronor. Den 3 oktober i år är det dags för övriga mynt och sedlar i den nya mynt- och sedleserien att introduceras. Då kommer två sedlar och tre nya mynt att släpps: en-, två- och femkronan samt sedlar i valörerna 100 och 500 kronor.

Samtidigt som den nya mynt- och sedleserien tas i bruk utrangeras de gamla serierna. De gamla 20-, 50- och 1000-kronorssedlarna har redan upphört att vara lagliga betalningsmedel. Sista giltiga dag var den 30 juni i år. Övriga mynt och sedlar, de gamla 100- och 500-kronorssedlarna samt de gamla en-, två- och femkronorna upphör att vara giltiga betalningsmedel vid halvårsskiftet nästa år.

Den enda valör som överlever utbytet av mynt- och sedleserien är tiokronan. Den kommer att leva vidare som lagligt betalningsmedel i samma form som den haft sedan 1991.

Se även artiklar i SNT 2014:6 och 2015:4.

Ingemar Svenson

FOTO: RIKSBANKEN (WWW.RIKSBANKEN.SE).

Gabriel Hildebrand under prisutdelningen den 28 april i år.

FOTO: CECILIA VON HEIJNE.

Svenska Fornminnesföreningens nyinstiftade prismedalj har formgivits av Annie Winblad Jakubowski.

Diameter 100 mm. Här i skala 1:2. Material: brons. Gjuten hos H. Bergmans Konstgiuteri, Enskele.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

MANDELGRENPRISET 2016 till fotografen Gabriel Hildebrand

I samband med Svenska Fornminnesföreningens årsmöte den 28 april i år presenterades den förste pristagaren till det nyinstiftade Mandelgrenpriset. Stiftelsen Mandelgrenpriset har grundats tack vare en mycket generös donation av den framlidne konstvetaren, docent Lennart Karlsson.

År 2016 tilldelades priset den för Svenska Numismatisk Tidskrifts läsare sedan många år välkände fotografen Gabriel Hildebrand. Utöver en gjuten bronsmedalj fick Gabriel även motaga en prissumma om 100 000 kronor. Åtskilliga av hans foton av mynt och medaljer har publicerats i denna tidskrift. Svenska Numismatiska Föreningen gratulerar Gabriel varmt!

MANDELGRENPRISET är som framgår ovan Svenska Fornminnesföreningens nyinstiftade pris. I stadgarna för stiftelsen Mandelgrenpriset står det i §2: "Stiftelsen har till syfte att minna om Nils Månsson Mandelgrens banbrytande dokumentation genom att årligen dela ut ett pris – benämnt Mandelgrenpriset – till en fotograf, tecknare eller annan bildkonstnär som är verksam i Sverige och som skiligt

och med estetisk medvetenhet i bild dokumenterat svensk konst från vikinga- eller medeltid."

Ur §5 i stiftelsens stadgar: "Vid utseende av pristagare skall speciellt uppmärksamhet riktas mot de arkeologer och konsthistoriker som lärt sig hantera kamera och/eller ritstift, men professionella illustratörer ska naturligtvis också beaktas." Vidare ur §5: "Pristagaren skall under de närmast två föregående kalenderåren ha fått bild eller bildserie publicerad, utställd eller på annat sätt offentliggjord."

Gabriel Hildebrand (född år 1948) har sedan 1971 varit verksam som fotograf vid Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer, vilket innebär hela 44 år i tjänst vid pensionstillfället 2015.

Åtskilliga är de medeltida kalkmålningar, textilier, altarskåp samt fornyfynd av ädel och oädel metall som Gabriel med elegans förevigat genom sin kameralins under årens lopp. För att inte tala om det tusentals vikingatida och medeltida mynt som fått liv genom Gabriels skickliga ljussättning.

Det är inte bara de små föremålen som fångat Gabriels intresse, utan även statyer och skulpturer i offentlig miljö i bland annat Stockholm. Gabriel har genom sitt arbete verkat i samma anda som bland annat den namnkunnige tecknaren Olof Sörling (1852–1927) och därmed utgjort ett värdefullt stöd för möjliggörande och förmedling av forskningen inom den svenska fornvården. Gabriels arbete kommer årligen till stor nytta för arkeologer, historiker och konsthistoriker inom och utom Sveriges gränser.

Under 2014/2015 har Gabriel även fotograferat alla vapensköldar (2 331 stycken) som hänger i Riddarsalen på Riddarhuset i Stockholm. I Historiska museets turnerande utställningar om vikingarnas värld "We Call Them Vikings" har Gabriel bidragit med bildmaterial på olika vikingatida artefakter.

Vidare har Gabriel under flera år bidragit med sin fotograferingskonst vid utställningarna på Grönsö slott där allt ifrån leksaker, mat och glas har dokumenterats med en driven estetisk känsla.

I festskriften till professor Göran Dahlbäck (Nya anteckningar om Rytterns socken – medeltidsstudier tillägnade Göran Dahlbäck, utgiven

2002), publicerade Gabriel en bildsvit om altarskåpet i Rytterne kyrka. En mycket viktig insats är Gabriels fotodokumentation av de medeltida målningarna i Södra Råda gamla kyrka utanför Gullspång som eldhärjades år 2001. Gabriels fotografier har varit en avgörande framgångsfaktor vid det efterföljande rekonstruktionsarbetet, vilket ännu pågår.

Gabriel har därtill varit entusiastisk och drivande inom sitt fack för övergången från analogt fotograferande till digitalt fotograferande – ett betydelsefullt paradigmskifte inom fotograferingskonsten.

Vid Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens årshögtid den 20 mars 2015 erhöll Gabriel Akademiens antikvariska medalj i silver för utomordentliga insatser i att fullfölja Riksantikvarieämbetets och Statens historiska museers fotografiska tradition. Se SNT 2015:4.

Skärskådar man de verk som Gabriel publicerat, finner man att han med råge uppfyller de av Lennart Karlsson uppsatta kriterierna för mottagande av Mandelgrenpriset.

Det var med stor glädje som Svenska Fornminnesföreningens stipendiekommitté kunde nominera fotograf Gabriel Hildebrand till mottagare av Mandelgrenpriset 2016. Vi hoppas att Gabriel genom Mandelgrenpriset får möjlighet att fortsätta utveckla sin fotograferingskonst, gärna i fornminnesföreningens anda att väcka och främja intresset för äldre tiders kultur.

Stipendiekommittén i
Svenska Fornminnesföreningen

Frédéric Elfver, ordförande

Margareta Kempff Östlind,
vice ordförande

Pia Bengtsson Melin, sekreterare

Jan Peder Lamm, stipendiesekreterare

För mer information om Svenska Fornminnesföreningen, grundad 1869, se hemsidan:
www.fornminnesforeningen.com

Professor Peter Spufford föreläser i Sverige

PÅ INITIATIV AV BENGT HOLMÉN kommer Peter Spufford, professor emeritus i europeisk historia vid University of Cambridge, att hålla ett antal föreläsningar i Sverige. Professor Spuffords forskning har varit inriktad på ekonomisk historia i det senmedeltida Västeuropa, speciellt inom områdena finansiering, handel och användning av pengar. Fokus har legat på de mest kommersiellt avancerade geografiska områdena i det senmedeltida Europa.

Följande föredrag är öppna för allmänheten. Observera att för vissa föreläsningar kan temat komma att ändras.

Uppsala lördag 24 september

Föreläsning kl. 14:00 – 16:00 i auditoriet på Museum Gustavianum på temat *The financial centres of Europe, from Venice and Bruges in the 13th century to the day after tomorrow*.

Stockholm onsdag 28 september

Föreläsning kl. 18:00 på Kungl. Myntkabinettet på temat *Payments during medieval times – ways and means*.

Lödöse söndag 2 oktober

Föreläsning under Myntets Dag på Lödöse Museum cirka kl. 12:45 på temat *Payments during medieval times – ways and means*.

Årets Myntdag i Lödöse den 2 oktober

DEN TRADITIONELLA ÅRLIGA myntdagen i Lödöse arrangeras på Lödöse Museum *söndagen den 2 oktober 2016*. Myntdagen är ett samarrangemang mellan Lödöse Museum, Rut och Bengt Holméns Stiftelse för Numismatik samt Göteborgs Numismatiska Förening. I år har det blivit möjligt att engagera två toppkrafter som föreläsare. Programmet består av två föreläsningar som behandlar medeltida numismatik och svensk medaljkonst:

Professor Peter Spufford, University of Cambridge, en av världens ledande experter på ekonomi och numismatik under medeltiden och

Professor Peter Spufford.

FOTO: BRIAN CALLINGHAM, MAJ 2010.

Växjö tisdag 4 oktober

Föreläsning kl. 15:00 – 17:00 på historiska institutionen, Linnéuniversitetet, på temat *Debasement and trade in medieval Europe*.

Göteborg onsdag 5 oktober

Föreläsning kl. 15:00 – 17:00 på Humanisten, Göteborgs Universitet, på temat *Taxation on hearths in late medieval and early modern Europe*.

Eje Johansson,
Rut och Bengt Holméns
stiftelse för numismatik

författare till ett antal böcker i ämnet, talar om *Payments during medieval times – ways and means*. Föredraget hålls på engelska.

Fil.dr Birgitta Sandström, tidigare chef för Zornmuseet i Mora och författare till flera böcker om Anders Zorn och Emma Zorn, ger en föreläsning med rubriken *Tore Strindberg – presentation av en medaljkonstnär*.

Göteborgs Numismatiska Förening ställer ut medaljer från Västsverige och medverkar också med fri bestämning och värdering av mynt, medaljer och andra numismatiska föremål.

Bo Gustavsson

Har ni händelsevis en 1-krona från 1878?

Ett unikt mynt. Myntförfalskare i farten.

Har ni er bekant, om det är några 1-kronor med ett visst årtal, som myntverket önskar inlösa, och af hvilket årtal? skrifver en man till oss och frågar.

Han är inte den ende. Vi har fått mottaga en hel del sådana förfrågningar på sista tiden. Jag har hört, att myntverket köper 1-kronor för 50 kr., säger en, hvad är det för 1-kronor?

— Är det sant, att myntverket ger 100 kr. för en 1-krona för 1878? frågar en gammal hederlig prenumerant.

Vi svara härmed alla frågvisa:

Har ni en 1-krona för 1878, ger myntverket er med nöje 100 kr. för den. Vi kunna verkligen med lugnt samvete förklara det. Vi hade i går ett litet samtal med myntdirektör Bruswitz, och de där 1878-1-kronorna intresserade honom verkligen högst betydligt.

Under den sista tiden har myntverket fått mottaga otaliga skriftliga och personliga förfrågningar just rörande de där 1-kronorna från 1878. Personer skrefvo oupphörligt och frågade, om det lämnades någon särskild ersättning för sådana där 1-kronor.

Och ganska ofta kom det folk in och frågade:

— Hvad får man för en 1-krona från 1878?

— Hvad som helst, med nöje, svarar myntdirektören.

— Får man 100 kr., fråga de, litet förbluffade öfver hr myntdirektörens oväntade frikostighet.

— Med nöje, svarar han.

Och så visa de fram 1-kronan – och sedan se de inte den vidare, och få vara glada, att de få aflägsna sig med en annan i stället.

1878 års 1-kronor ha nämligen sin särskilda lilla historia, och den är nog så intressant. De existera nämligen helt enkelt icke alls, alldenstund det icke finnes några sådana präglade. På något sätt har det emellertid kommit ut, att dessa obefintliga 1-kronor skulle ha något särskilt värde, och de äro ju onekligen, som synes i högsta grad unika.

Myntverket har emellertid, som sagt, fått mottaga en hel del sådana 1-kronor af folk, som trott, att de på så sätt skulle göra en fin affär. Och dessa 1-kronor ha också mycket riktigt varit stämplade med årtalet 1878.

Det är sålunda helt enkelt en myntförfalskning. Myntdirektören visade oss flere sådana mynt, af hvilka ett par voro så pass väl gjorda, att man endast genom förstoringsglasat kunde upptäcka, att 8-an var falsk.

Det är emellertid en falskmyntning, som inte varit så inbringande för sina utförfvare. De ha dock i all-

mänhet fått en annan 1-krona. Den förfalskade ha de icke fått behålla. Det är ju icke omöjligt, att de skulle kunna lura dem på någon, som trodde, att de hade något värde.

Förfrågningarna ha varit så talrika, att myntdirektören låtit trycka särskilda lappar, som ge upplysning om, hur det förhåller sig. Där står det också tydligt utsatt, att intet mynt öfverhufvud taget af myntverket betalas med högre pris, än det å myntet ut-satta värdet.

Får ni sålunda tag i en lössläppt 1-krona från 1878, så är den förfalskad, och myntverket inlöser den med en annan 1-krona. Det kan för resten omtalas, att man till och med kommit till myntverket med norska och danska 1-kronor från 1878 och trott, att man skulle få 50 till 100 kr. för dem.

Sådana är människorna.

Men – som sagt – har ni en 1878 års 1-krona, som inte är förfalskad, då får ni nog af myntdirektören med nöje en liten förmögenhet.

Ur Stockholms-Tidningen
den 1 november 1907

AUKTIONER & MÄSSOR

9-10/9	Jubileumsauktion, MISAB 20, Stockholm
24/9	Myntmässa i Lund, Mynthandlarföreningen
8/10	Myntmässa i Norrköping
8/10	Mynt- och medaljauktion, Holmasto, Helsingfors
30/10	Dansk Numismatisk Forening, Møntbørs, Frederiksberg
12/11	Myntauktion, Myntkompaniet, Stockholm
19/11	SFHV, auktion 74, Stockholm

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppgesamlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046 - 14 43 69

e-post: siv-gunnar@swipnet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 - 411 08 07

Öppet: måndag - torsdag 11-13

MA SHOPS®

Online-portal för samlare

Mynt

Sedlar

Militär

Handbok

Hos MA-Shops hittar du cirka 500 000 mynt, medaljer, sedlar, förtjänststecken och numismatisk litteratur.

De erbjuds av godkända **fackhandlare**.
Du köper med garanti.

* Du kan utnyttja rabattkoden när du lägger din order på www.ma-shops.com
Under "Address" registrerar du rabattkoden i fältet "Message or voucher code".

€10,-

Rabattkupong*

Rabattkod:
VALMAG9

Beställning hotline
+49-(0)2871-2393415

www.ma-shops.com

ANSÖKNINGAR TILL
Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Skicka ansökan till:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik
Handelsbanken Stiftelsetjänst
106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR
Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be submitted before 15 February or 15 September.
Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst,
se-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSSSTIFTELSE.SE

MYNTMÄSSA I NORRKÖPING

LÖRDAG 8 OKTOBER 2016
kl. 10:00 – 15:00

STALLET
Slottsgatan 130

Mynt, Frimärken, Vykort, Antik
Ca 20 mynthandlare/utställare
ABAXA.se Mynttillbehör
Försäljning – Värdering

Arrangör:
Norrköpings Myntklubb

<http://norrkopingsmyntklubb.se>
info@norrkopingsmyntklubb.se

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08 – 662 62 61
Fax 08 – 661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*

www.nordlindsmynt.se

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Obs! Ny besöksadress:
Hantverkargatan 36, Kungsholmen

Box 7377, 103 91 Stockholm

Tel. 08 – 611 01 10

HOLMASTO

**MYNT- OCH
MEDALJAUKTION**

i
Helsingfors
lördag 8 oktober 2016

Mynthandel Holmasto
Alexandersgatan 50
00100 Helsingfors
Finland

+358-9-666 500
holmasto@holmasto.com
www.holmasto.com

Skarabé Mynt & Guld AB

köper och säljer
MYNT, SEDLAR
och MEDALJER
Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 - 135 088
skarabe@telia.com - www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10 - 18

hastur.fi

- polletter
- rederimärken
- medaljer
- knappar
- exonumia

hastur.fi

Litteratur till försäljning hos Svenska Numismatiska Föreningen

Numismatiska Meddelanden (NM)

- NM XVII. Hyckert-Lilienberg: *Minnespenningar över enskilda svenska män och kvinnor*. 1905, 1906, 1908, 1915. Även delvis nytryckt 1975. Komplet i 7 delar. 225 kr (250 kr)*
- NM XXX. *Numismatiska Meddelanden XXX*. 1965. 30 kr (40 kr)
- NM XXXII:1-2. Ehreusvärd, U.: *Medaljgravören Erik Lindberg 1873 - 1966*. 1974, 1988. 125 kr/st (170 kr/st)
- NM XXXIII (Tillägnad Bengt Thordeman). 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXIV. 1983. 100 kr (150 kr)
- NM XXXV. *Studies in Late Anglo-Saxon Coinage*. 1990. 150 kr (225 kr)
- NM XXXVI. Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. 1987. 145 kr (190 kr)
- NM XXXVII. *Festskrift till Lars O. Lagerqvist*. 1989. 50 kr (50 kr)
- NM XXXVIII. *Florilegium Numismaticum. Studia in honorem U. Westermark edita*. 1992. 75 kr (75 kr)
- NM XXXIX. Tingström, B.: *Avesta Myntmuseum*. 1995. 200 kr (250 kr)
- NM XLI. *Nulla dies sine linea*. Festskrift till Ian Wiséhn. 2001. 200 kr (200 kr)
- NM XLII. Hesse, B.-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. 2004. 160 kr (160 kr)

Smärre skrifter

- Gamby, E.: *Bland numismatiker. Minnen från 1920-, 1930- och 1940-talen*. 1984. 25 kr (25 kr)
- Wallén, L.: *Riksgälden. Den svenska statsskulden 1697 - 1834*. 1985. 25 kr (35 kr)
- Widell, M.: *Militärpolletter*. 1998. 100 kr (100 kr)
- Lagerqvist, L. O. m.fl.: *Medaljer utgivna 1873-1998. Belöningar, fonder och stipendier. Hedersledamöter och korresponderande ledamöter. Stadgar*. 1998. 50 kr (50 kr)
- Lars O. Lagerqvists medaljfond. 1999. 100 kr (100 kr)
- Carl Snoilsky. *Skalden som samlade mynt och böcker*. 2004. 50 kr (50 kr)
- Sammlaren Sven Svensson. *Alla dessa mynt*. Red.: G. Wahlquist. 2005. 100 kr (150 kr)
- Elfver, F. (red.): *Johannes Loccenius. En skrift om en lärd man i 1600-talets Sverige*. 2014. 100 kr (100 kr)
- Törngren, S.: *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. 2010. 50 kr (100 kr)

Monografier

- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440 till 1470-talets slut. En stampstudie*. 2005. 250 kr (350 kr)
- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364 - 1389). En stampstudie*. 2011. 250 kr (350 kr)
- Svensson, R.: *Renovatio Moneta. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa*. 2012. 250 kr (350 kr)
- Myntstudier*. Festskrift till Kenneth Jonsson. Red.: T. Talvio & M. Wijk. 2015. 250 kr (350 kr)

Andra utgåvor

- Ekström, C. m.fl. (red.): *Samlad Glädje 2009*. Numismatiska klubben i Uppsala 1969 - 2009. 200 kr (200 kr)
- Karlsson, Y.: *Sasanian Silver Coins*. 2015. 300 kr (350 kr)
- Larson, P. (red.): *Numismatiska axplock. En jubileumsbok*. Myntklubben Skilling Banco 1969 - 2009. 150 kr (150 kr)
- Larson, P.: *Ryska droppar. Den ryska myntningen 1350 - 1700*. Kungl. Myntkabinettet. 2006. 50 kr (50 kr)
- Malmer, B.: *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995 - 1030*. 2010. 350 kr (395 kr)
- Myrberg, N.: *Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140 - 1220*. 2008. 200 kr (200 kr)
- Nordisk Numismatisk Årsskrift*. Ny serie, 1. 2015. 250 kr (250 kr)
- Ord med mening*. Festskrift til Jørgen Steen Jensen 1. november 1998. 50 kr
- Törngren, S.: *Kristinas ettöringar av koppar. Variantförteckning m.m.* 1991. 50 kr (50 kr)

Register

- Wiséhn, E.: *SNT. Register 1972 - 1982*. 1986. 45 kr; Wilén, A.: *SNT. Register 1983 - 1992*. 1994. 45 kr
- Golabiewski, D.: *SNT. Register 1993 - 2002. Ämnes-, titel- och författarregister för hela perioden*. 2004. 50 kr (75 kr)
- Holmberg, K. (red.): *Register över Numismatiska Meddelanden I-XL. Utgivna av SNF 1874 - 1995*. 1998. 50 kr (75 kr)

* Pris inom parentes gäller icke medlemmar i SNF. Ev. emballage och porto tillkommer.

Böckerna säljs direkt hos Svenska Numismatiska Föreningen på Banérgatan 17
För öppettider se redaktionsrutan i SNT
Böckerna kan också beställas: Tel.: 08-667 5598 eller e-post: info@numismatik.se

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 12 november 2016

Ett urval mynt (inkl. köparprovision) som vi har sålt tidigare:

6 mark
1590
218.000:-

1 riksdaler
1707
49.000:-

Norge
1/4 speciedaler 1631
68.000:-

Norge
1/2 speciedaler 1832
135.000:-

Romerska riket
Marcus Aurelius
Aureus
109.000:-

Ryssland
5 rubel 1762
460.000:-

Ryssland
1 rubel 1914
121.000:-

USA
20 dollar 1907
87.000:-

Finland
OS 1952
Guldmedalj
99.000:-

Bättre mynt och hela samlingar mottages till höstens myntauktion.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

JUBILEUMSAUKTION 20

Auktion 20 avhålls fredagen och lördagen den 9-10 september på Hotell Sheraton, Stockholm. Auktionskatalogen erhålls genom insättning av 190 kronor till bg 399-0090.

Sigismund. Daler 1595.
Utrop: 100 000

Hertig Karl. Daler 1594.
Utrop: 150 000

Karl XI. Riksdaler 1676.
Utrop: 100 000

Kristina. 2 dukater 1646.
Utrop: 100 000

Kristina. 1½ rd/8 mark 1649.
Utrop: 100 000

Karl XI. Dukat 1664.
Utrop: 100 000

INLÄMNING

Kontakta Dan Carlberg, dan.carlberg@myntauktioner.se, om Du har objekt till våra kommande auktioner. Vi tar fortlöpande emot inlämningar till höstens internetauktioner och till nästa kvalitetsauktion.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se